

**HÖGSKOLAN
DALARNA**

Institutionen för hälsa och samhälle

Psykologi D

D-uppsats i psykologi 10 poäng

VT 2007

***Vad påverkar föräldrars sätt att
tillgodose barns behov av
regelbundet umgänge?***

***En applikation på Theory of Planned
Behaviour***

Nr D6/07

Handledare : Lars Åberg

Examinator : Lena Linde

Författare : Carina Herbertsson

Högskolan Dalarna

78188 Borlänge

Tel vx 023-778000

Sammanfattning

Föreliggande undersökning var en attitydundersökning baserad på Theory of Planned Behaviour där attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll samt intention anses kunna predicera beteende. Syftet med undersökningen är försöka ta reda på vilka faktorer som påverkar hur mycket tid man som förälder umgås med sina barn efter en separation eller skilsmässa eftersom många barn i den situationen förlorar kontakten med den ena föräldern. 36 försöksdeltagare besvarade ett frågeformulär bestående av 31 frågor och påståenden gällande umgänge. Resultaten visar att tiden man som förälder umgås med sina barn efter en skilsmässa beror på intention och upplevd kontroll. Intentionen förklaras av upplevd kontroll och dom förväntningar man upplever från omgivningen. Attityden hade endast liten betydelse i modellen.

Nyckelord: Theory of planned behaviour, barns bästa, umgängesrätt, vårdnadstvist.

Abstract

This study was an attitude-study based on Theory of Planned Behaviour where attitude, subjective norm, perceived behavioural control and intention are believed to be able to predict actual behaviour. The aim with this study was to analyse factors that affect how much time parents spend with their children after a divorce or separation, since many children in this situation loose contact with one of the parents. 36 participants answered a questionnaire with 31 questions and statements about rights of access. The results show that the time a parent spend with the children after a divorce depends on intention and perceived behavioural control. The intention were explained by perceived behavioural control and the expectations that are experienced from the surroundings. Attitude had only a small impact on the intention to spend time with the children in the model.

Keywords: Theory of planned behaviour, childrens best interest, rights of access, child-custody disputes.

Inledning

Enligt Föräldrabalken har alla föräldrar ett ansvar för att barnens behov tillgodoses. Alla barn har rätt till god omvårdnad, trygghet och umgänge (Sveriges lagar FB, 2006).

Varje år berörs omkring 50 000 barn av att deras föräldrar separerar (SOU 2005:43). 2005 levde 72 % av Sveriges barn mellan 0-17 år med båda sina biologiska föräldrar. 23 % av barnen bor permanent hos mamman jämfört med 5 % som bor permanent med sin biologiska pappa (SCB 2005). Minst en fjärdedel av Sveriges svenskfödda barn har under sin uppväxt upplevt en separation mellan föräldrarna. 5 % av dagens svenskfödda 17-åringar har aldrig levt tillsammans med båda sina biologiska föräldrar. 36 % av alla barn till separerade föräldrar bor mer än 5 mil från den andra föräldern (SCB 2005).

Något som uppmärksammas alltmer är svårigheter barn utsätts för när föräldrarna separerar. Konflikter mellan föräldrarna är svåra för barn att uppleva. Det är lätt att barnet drabbas av dåligt samvete och tror sig vara orsaken till konflikten. Under den tid konflikten om barnet pågår är barnet utsatt för en stark press. Eftersom det älskar båda sina föräldrar har det ett behov att vara lojala mot dom båda (SOU 2005:43).

Med gemensam vårdnad menas att båda föräldrarna har lika ansvar för att barnets behov och rättigheter tillgodoses. Om föräldrarna separerat ska dom gemensamt besluta vem barnet ska bo hos och hur den andra föräldern ska umgås med barnet för att upprätthålla en god relation till barnet. Gemensam vårdnad betyder inte att barnet måste bo lika mycket hos båda föräldrarna. Gifta föräldrar får automatiskt gemensam vårdnad om barn som föds inom äktenskapet och gemensam vårdnad består då också efter en separation. Är föräldrarna ogifta vid tiden för barnets födelse får mamman ensam vårdnad om inte anmälan om gemensam vårdnad görs (Socialstyrelsen 1999). Gemensam vårdnad förutsätter att föräldrarna har ett konfliktfritt samarbete i frågor som rör barnet. Man måste inte dela uppfattning i allt men man skall kunna hantera sina meningsskiljaktigheter på ett sådant sätt att det inte drabbar barnet. Föräldrarna måste kunna sätta barnets bästa före den egna konflikten. Gemensam vårdnad döms i samtliga fall där det inte anses vara uppenbart oförenligt med barnets bästa. Rätten får inte döma till gemensam vårdnad om båda föräldrarna motsätter sig det (Sveriges lagar FB 2006).

Ensam vårdnad innebär att en av föräldrarna har det juridiska ansvaret för barnet och fattar ensam viktiga beslut som rör barnet t. ex. val av förskola och skola. Vid ensam vårdnad krävs inte heller den andra förälderns godkännande vid flytt och beställning av pass vid resor (Socialstyrelsen 1998). 91 % av föräldrarna behåller gemensam vårdnad efter separationen, i 8 % av fallen har mamman ensam vårdnad och endast i 1 % av fallen hade pappan ensam vårdnad (SCB 2005).

Barn har alltid rätt till umgänge med den förälder det inte bor med oavsett vårdnadsform. Föräldrar har dock ingen absolut rätt till umgänge, utan den rätten bestäms med hänsyn till barnets bästa. Barnets rätt till umgänge kan dock inte tvinga en förälder att ha umgänge med sitt barn. Umgänget är till för barnet och det är barnets behov och intressen som är avgörande för om umgänge skall genomföras eller ej. Det finns egentligen ingen principiell plikt för barnet att umgås med umgängesföräldern, dvs. den förälder barnet inte bor tillsammans med. I praktiken kan ett barn dock inte motsätta sig umgänge som bedöms vara till barnets bästa. Föräldrarna har ett gemensamt ansvar att tillgodose barnets behov av umgänge med den förälder det inte bor tillsammans med, oavsett om föräldrarna har gemensam eller ensam

vårdnad (Sveriges lagar FB, 2006). Föräldern som barnet bor hos har ansvar att barnets umgänge med den andra föräldern uppmuntras och underlättas. Umgängesföräldern har naturligtvis också ett ansvar för att barnets behov av umgänge och kontakt blir tillgodosett. Utgångspunkten för reglerna om umgänge är att barnet får en nära och god relation till båda sina föräldrar efter en separation. Trots det är det inte alltid bäst för barnet att ha umgänge med den förälder det inte bor tillsammans med. Det som är avgörande är barnets bästa, inte föräldrarnas behov. Den bedömningen görs individuellt utifrån vad som är bäst för barnet. Ibland är barnets bästa inget umgänge alls eller att umgänget får vänta tills barnet blivit äldre (SOU 2005:43).

Av alla barn vars föräldrar separerat bor ca 20 % lika mycket av tiden hos mamman o pappan, det kallas då växelvis boende (SCB 2005). Socialstyrelsen har gjort en kunskapsöversikt om växelvis boende och har kunnat konstatera att aktuell forskning visar att det inte går att dra några riktade slutsatser om vilken boendeform som är bäst för barn till separerade föräldrar eller när/om det ev. kan vara bäst för barn att bo växelvis lika mycket hos båda föräldrarna. Generellt kan sägas att den forskning som finns pekar på att mycket små barn, åtminstone under första levnadsåret, mår bäst av kontinuerlig kontakt utan längre avbrott med åtminstone en vårdande vuxen. Socialstyrelsen skriver vidare att det finns goda skäl att anta att anknytningen med den andra föräldern inte tar skada av att tiden för umgänge med barnet inte är lika stor från början utan kan utökas successivt när barnet blir äldre. När det gäller små barn rekommenderas att ha umgänge ofta och under kortare stunder så barnet inte behöver skiljas längre stunder från sin ordinarie vårdare, och heller inte hinner glömma bort umgängesföräldern mellan tillfällena dom ses. Växelvis boende fungerar väldigt bra för vissa barn och föräldrar men inte alls för andra. Förutsättningarna förändras under tiden barnet växer upp. Barn i yngre skolåldern har ett starkt behov av rättvisa vilket gör att dom i vissa fall kan må bra av att vara lika mycket med båda föräldrarna. I tonåren är det oftast utifrån närhet till skola, kompisar och fritidsintressen som styr vart barnet väljer att bo. Utgångspunkten är även här barnets behov och inte dom vuxnas. Förutsättning för att växelvis boende ska fungera är att förhållandet mellan föräldrarna inte är konfliktfyllt samt att arrangemanget går att lösa rent praktiskt med att föräldrarna bor så nära varandra att skola och kamrater är bestående mellan veckorna i båda hemmen. Det krävs ett gott samarbete mellan föräldrarna där man är generös mot varandra och att man kan fokusera på barnets behov. Det som visat sig vara viktigt för att lyckas bra är att föräldrarna satt barnet i fokus och kunnat sätta sina egna behov och konflikter åt sidan. Det är viktigt att inse hur värdefull relationen med den andra föräldern är för barnet och uppmuntra kontakt. Det måste finnas utrymme för flexibilitet där föräldrarna tillsammans kan hitta lösningar utifrån barnens behov och inte håller alltför strikt på att barnen ska bo hos dom varannan vecka. Med tanke på att barnets behov förändras över tid när det växer går det inte att bestämma hur ett arrangemang kring boende och umgänge ska se ut under hela uppväxten (SOU 2005:43). Växelvis boende kan erbjuda en möjlighet för barn och föräldrar att behålla en god och nära vardagsrelation efter en separation. Växelvis boende ger båda föräldrarna en chans att gemensamt skapa en god uppväxtmiljö för barnet. Det kan dock vara mycket påfrestande för barnet att byta hem varje vecka, att inte ha en fast punkt i tillvaron utan vara splittrad på två hem. En undersökning Socialstyrelsen genomförde 2004 visar att många barn som levt växelvis önskat en förändring genom dom olika faserna i livet, men att man inte ville säga något om sina önskemål med risk för att såra en förälder. Det finns också föräldrar som väljer att bo växelvis där barnet bor kvar i det ursprungliga hemmet och föräldrarna byter bostad medan barnet bor kvar. Det är inte så vanligt förekommande men torde vara en bra lösning för barnet (Socialstyrelsen 2004).

I en studie deltog 200 familjer med gemensam vårdnad och växelvis boende. Barnen accepterade oftast arrangemangen kring boendet och anpassade sig väl. Föräldrarnas motvilja till växelvis boende visade sig grunda sig i saknaden efter barnet under den tid barnet var hos den andra föräldern. Barnen umgicks regelbundet med båda föräldrarna samt med dom syskon som bodde hos mamman respektive hos pappan. Växelvis boende och gemensam vårdnad ledde inte till att föräldrar/barnrelationen eller syskonrelationen försämrades. Inte heller sågs någon ökad tendens till föräldrar/barnallianser mot den andra föräldern (Hawthorne, 2000).

På uppdrag av regeringen genomförde Torgny Gustavsson, överläkare i barnpsykiatri, en undersökning gällande växelvis boende ur barnperspektiv. Han menar att växelvis boende kan fungera om föräldrarna har ovanligt bra förmåga att samarbeta, vilket dom flesta föräldrar vid en separation inte har. Gustavsson ansåg att det oftast är bäst att barnet bor tillsammans med sin mamma dom första 3-5 åren, men med regelbundet umgänge med pappan helst flera gånger i veckan. Han befarar risken att barnen blir mindre trygga i sig själva vid växelvis boende utan fast punkt. Små barn bör inte utsättas för längre separationer då dom har stora behov av trygghet och kontinuitet. Vid beslut om växelvis boende betonas att det ska vara till för barnet och inte för att det ska vara rättvist för föräldrarna (Gustavsson, 1999).

Från och med den 1 juli 2006 gäller nya regler rörande vårdnad, boende och umgänge i Föräldrabalken. Syftet med den nya lagen är att stärka barnperspektivet. Lagen har som utgångspunkt att barnets bästa skall vara *avgörande* för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Innehållet i principen om barnets bästa ska tolkas som den bästa tänkbara lösningen för varje enskilt barn (BO 2005). Risken för att barnet kan komma att fara illa skall väga tungt i bedömningen av barnets bästa. Vid våld i familjen riktat mot en familjemedlem eller annan i hemmet ska gemensam vårdnad i princip vara uteslutet. Det är knappast möjligt att tillgodose barnets behov av trygghet och omsorg genom gemensam vårdnad om den ena föräldern gör sig skyldig till övergrepp mot den andra föräldern eller någon annan i familjen. I fall där våld förekommit mot en familjemedlem kan också mynna ut i att något umgänge inte alls bör äga rum. I andra fall kan bedömningen göras att barnets bästa är att ha umgänge men under trygga former för barnet, t.ex. att ha umgänge med en av Socialtjänsten utsedd kontaktperson eller annan trygg person närvarande. Vid bedömningen för vad som är barnets bästa lägger man stor vikt vid risken att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort, hålls kvar eller far illa på annat sätt. Barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna vägs också in. Detta avgörs individuellt från fall till fall, men det som avgör skall alltid vara barnets bästa. Omständigheter som kan ha betydelse för bedömningen är t.ex. tidigare övergrepp, hot om övergrepp, allmän attityd till våld, missbruksproblem och psykisk sjukdom. Föräldrarnas samarbetsförmåga kring barnet anses central för att kunna ha gemensam vårdnad. Man har även lyft fram vikten att ta en förälders motstånd till gemensam vårdnad på allvar. Vid vissa omständigheter, t. ex. om umgängesföräldrarnas rörelsefrihet är begränsad p. g. a sjukhusvistelse eller liknande samt om umgänget aldrig, eller under lång tid inte fungerat kan barnet ha en annan sorts umgänge med föräldern än den rent fysiska formen. Man kan t. ex. hålla kontakten via brev och telefon för att bygga upp en relation. Nytt är också att Socialnämnden särskilt ska beakta barnets behov av umgänge med mor- och farföräldrar och andra som står barnet nära. Den 12-årsgräns som tidigare fanns för att få föra talan är borttagen till förmån för att även dom yngre barnen ska få komma till tals utifrån mognad (Socialstyrelsen, 2006).

De flesta föräldrar löser själva umgänge och boende för barnen efter en skilsmässa eller separation. När föräldrarna inte kan enas efter en separation finns möjlighet att via kommunens Familjerätt få hjälp att lösa konflikten via samarbetsamtal. Syftet med samarbetsamtalen är att föräldrarna under sakkunnig ledning ska få hjälp att bli eniga i frågor som gäller barnets vårdnad, boende och umgänge. Föräldrarna får då hjälp att fokusera på frågor som rör barnet och barnets bästa, och att se förbi sina egna känslor och konflikter för att ordna situationen för barnets bästa (Sveriges lagar SOL 2006). Föräldrar till ca 19 700 barn och ungdomar i åldrarna 0–17 år deltog i samarbetsamtal under 2005, dom siffrorna har legat tämligen konstant under 2000 – 2005. Kommunerna hjälper också dom föräldrar som vill, att teckna avtal om barnets vårdnad, boende och umgänge efter en separation. Under 2005 tecknades ca 4100 sådana avtal. Socialnämnden ska godkänna avtalet om det är skriftligt och om det är till barnets bästa. Ett sådant avtal får samma verkan som en dom. I ca 6700 fall löstes inte konflikten genom samarbetsamtal utan gick vidare till vårdnadstvist som krävde utredning via Socialtjänsten gällande vårdnad, boende och/eller umgänge (Socialstyrelsen 2005, Socialstyrelsen 1999). Om föräldrarna trots samarbetsamtal inte kan enas kan domstolen på talan av en eller båda föräldrarna besluta vem barnet ska bo hos och/eller hur umgänget ska se ut. Domstolen gör sin bedömning utifrån vad som är bäst för barnet. Bedömningen görs med hänsyn till vem som bäst kan tillgodose barnets psykiska och fysiska välbefinnande och utveckling, samt vem av föräldrarna som bäst kan tillgodose barnets behov av en god och nära relation till båda sina föräldrar. Socialtjänsten har ett stort ansvar att ge hjälp och stöd till behövande föräldrar och barn för att försöka hitta samförståndslösningar och försöka undvika att frågor som rör vårdnad, umgänge och boende leder till tvist i domstol. Tvist i domstol gör ofta konflikterna värre för alla inblandade och barnen tvingas då leva med osäkerhet hur framtiden ska se ut under lång tid framöver (SOU 2005:43). En vårdnadstvist tar lång tid från det att stämningsansökan lämnats in till dess att domen vinner laga kraft, ofta så lång tid som 2 år (Socialstyrelsen 1999). Vid avgöranden skall man utifrån barnets ålder och mognad ta hänsyn till barnets vilja (Sveriges lagar FB, 2006).

En förälders motstånd mot gemensam vårdnad bygger ofta på en väl motiverad önskan om att skydda barnet. Dom framförda skälen tas under noggrant beaktande då domstolen dömer i vårdnadsfrågor. Om den ena föräldern utsatt barnet eller den andra föräldern för övergrepp kan gemensam vårdnad vara olämplig då barnets rätt till trygghet och god omsorg påverkas negativt vid föräldrarnas samarbetsproblem. En missbrukande eller psykiskt sjuk förälder bör heller inte anförtros gemensam vårdnad. En förälder som utsatts för övergrepp t. ex. misshandel, trakasserier eller hot från den andra föräldern lever ofta dagligen med oro eller skräck för sin egen och/eller barnets säkerhet vilket gör det direkt olämpligt att döma till gemensam vårdnad eftersom det innebär svårigheter att tillgodose barnets behov av trygghet och omsorg. Vid djupa och svåra konflikter där föräldrarna omöjligen kan enas och samarbeta i frågor gällande barnets bästa är det ofta bäst att vårdnaden anförtros en förälder ensam (SOU 2005:43). Enligt Föräldrabalken 6 kap 5 § skall rätten vid bedömning av gemensam eller enskild vårdnad fästa särskilt avseende vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som handlar om barnet (Sveriges lagar, 2006).

Om en förälder utan godtagbara skäl motarbetar den andra förälderns möjligheter till umgänge med barnet kallas detta umgängessabotage. Det är viktigt att utreda vilka motiven var för den förälder som motsatt sig umgänget. Den förälder som utövar umgängessabotage riskerar att förlora vårdnaden av barnet. Vårdnaden flyttas då vanligtvis över till den andra föräldern om inga godtagbara skäl till motståndet till umgänget läggs fram (Sveriges lagar FB, 2006). När en förälder inte vill ha umgänge som främjar en god och nära relation till

barnet, kallas det umgängesvägran och ses också som en form av umgängessabotage. Socialnämnden är skyldig att medverka till att barnets behov av umgänge med båda sina föräldrar tillgodoses (Sveriges lagar SoL, 2006). Eftersom föräldrar inte kan tvingas till umgänge med sitt barn är det en känslig uppgift Socialnämnden har att försöka få till stånd samarbetsamtal för att föräldern skall inse sin betydelse för barnet och därigenom försöka bidra till att barnens rätt till umgänge med båda sina föräldrar respekteras. Å andra sidan kan den förälder som träffar barnet minst kan drabbas av svår sorg och saknad efter barnet. De tunga känslorna påverkar ibland föräldern så mycket att han/hon kräver vårdnaden eller ställer orimliga krav på umgängesrätt (Weiss, 1998). När papporna tappat kontakten med sina barn upplevs det ofta som att dom stängts ute från sina barns liv, inte att man själv valt att frivilligt dra sig undan (Tornstam, 1996).

När umgängessabotaget blir maniskt och en förälder motverkar all form av kontakt och umgänge mellan barnet och den andra föräldern, och barnet manipuleras går umgängessabotaget över till att kallas Parental Alienation Syndrom (PAS). PAS är något som kan drabba en förälder i samband med separation och vårdnadstvister. Det är en psykisk störning där föräldern medvetet eller omedvetet skiljer barnet från den andra föräldern. Nästan alla separerade föräldrar drabbas i varierande utsträckning av symptom på PAS under den akuta fasen efter separationen när känslorna är svåra att hantera och man ännu inte funnit sin plats i det nya livet. PAS i svårare fall leder till att föräldern binder barnet till sig som allierad och maniskt försöker förstöra relationen till den andra föräldern. Det börjar oftast med umgängessabotage och att föräldern försöker förhindra all kontakt mellan barnet och den frånvarande föräldern. Det vanligaste är att den förälder barnet bor med intar en för barnet beskyddande inställning mot den andra föräldern. Det kan också handla om allvarliga anklagelser att barnet far illa hos umgängesföräldern eller t.o.m. utnyttjas sexuellt. Efter att barnet utsatts för detta beteende under en längre period kan det få förödande påverkan på barnets relation med den andra föräldern. Umgängesföräldern tillerkänns ingen självklar plats i barnets liv utan tvingas hålla sig i utkanten. Yngre barn är generellt sett mer mottagliga för manipulation än äldre (Bone & Walsh, 1999).

Man vet väldigt lite om dom faktorer som påverkar kontakten mellan barnen och umgängesföräldern. En studie visade vilka faktorer som påverkade relationen mellan umgängesföräldern och barn som levde med bara ena föräldern eller i en styvfamilj. Resultatet visade att över 70 % av barnen hade regelbunden kontakt med umgängesföräldern minst en gång i månaden. Barn som levde med en ensamstående förälder träffade umgängesföräldern oftare än barn som levde i styvfamiljer. Samma faktorer påverkade i båda familjetyperna. God kommunikation mellan föräldrarna ledde till mer umgänge. God relation till barnet och att umgängesföräldern betalade underhållsbidrag bidrog också till mer frekvent umgänge (Broberg & Hakovirta, 2005).

De flesta barn som genomgår föräldrarnas separation har redan en god etablerad kontakt till båda föräldrarna. I de fall där barnen var mycket små vid separationen, eller där föräldrarna aldrig levt tillsammans krävs en mycket målmedveten långvarig satsning för att bygga upp den anknytning som behövs för att relationen till umgängesföräldern ska kunna fungera (Socialstyrelsen 2004).

En undersökning gjord av Baum (2003) visade att konfliktfyllda skilsmässor gjorde fäder mindre benägna att vara delaktiga i barnets liv. Han kom också fram till att långa och svåra processer kring barnet efter skilsmässan gjorde relationen mellan föräldrarna mera konfliktfylld.

Theory of planned behaviour är en teori som kan förutsäga avsiktliga beteenden. Enligt Ajzen (1991) så kan man utifrån attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll samt intention förutsäga beteende. Theory of Planned Behavior bygger på att en individ förändrar sitt beteende om utfallet känns viktigt för individen, om individen har stöd av för henne/honom viktiga personer samt att individen upplever att hon/han har goda möjligheter och nödvändiga resurser för att kunna åstadkomma en förändring av beteendet. Det är individens egen motivation som avgör sannolikheten för att kunna uppnå ett visst beteende. Själva motivationen är en funktion av individens inställning och attityd till sitt beteende samt dom sociala normer hon/han upplever hos viktiga personer i sin närhet. Motivationen bestämmer intentionen (avsikten) att förändra sitt beteende. Om en verklig beteendeförändring genomförs eller inte avgörs av intentionen. Utöver dessa faktorer påverkar även den upplevda kontrollen över sitt beteende huruvida man lyckas genomföra en förändring i sitt beteende. Om man har en positiv attityd och upplever en positiv subjektiv norm så blir den upplevda kontrollen större och avsikten att utföra det tänkta beteendet blir starkare.

Föreliggande undersökning är en attitydundersökning baserad på Theory of Planned Behaviour. Syftet med undersökningen är försöka ta reda på vilka faktorer som påverkar hur mycket tid man som förälder umgås med sina barn efter en separation eller skilsmässa eftersom många barn i den situationen förlorar kontakten med den ena föräldern. Dom faktorerna måste kartläggas för att kunna hitta lösningar så att så många barn som möjligt kan ha en väl fungerande relation till båda sina föräldrar.

Metod

Försöksdeltagare

I studien deltog 36 umgängesföräldrar mellan 27 och 49 år, medelåldern var 36 år och standardavvikelsen 6,4. Frivilliga deltagare värvades genom Föräldrajouren som är en mötesplats på Internet för föräldrar som av olika skäl hamnat i konflikter kring vårdnad och umgänge. Forumet är till stöd och hjälp för många föräldrar, både föräldrar som har barnet boende hos sig och föräldrar som har eller försöker ha ett fungerande umgänge.

Design

Undersökningen byggde på kvantitativ design. Modellen som prövats i undersökningen bygger på att attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll och intention kan predicera beteendet. Beteendet i föreliggande undersökning är den tid man lägger på umgänget med sina barn. Tid är den beroende variabeln i modellen. Attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll samt intention är oberoende variabler i modellen.

Material

För att försöka kartlägga dom faktorer som påverkar hur mycket tid man som förälder umgås med sina barn efter en skilsmässa eller separation användes ett av författaren konstruerat frågeformulär baserat på Aizens Theory of Planned Behaviour. Frågeformuläret innehöll 31 frågor och påståenden som bemöttes på en 7-gradig Likert-skala som exempelvis gick från "instämmer helt – instämmer inte alls", "helt sant – helt falskt" och "sannolikt - osannolikt". Frågorna och påståendena syftade till att kartlägga attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll, intention och beteende. Vidare tillfrågades deltagarna att ta ställning till ett antal påståenden baserat på definitionen "Barns bästa" utifrån den nya lagändringen. Frågeformuläret avslutades med några allmänna frågor om ålder, kön och aktuell umgänces/livssituation. Fullständigt frågeformulär, se bilaga 1.

Procedur

Efter kontakt med administrationen på Föräldrajouren tillfrågades medlemmarna genom att en öppen förfrågan om deltagande i en studie gällande umgänge lades ut på diskussionsforumet på www.föräldrajouren.se. Frågeformuläret lades som länk där deltagarna själva kunde ladda ner formuläret i sin egen dator och besvara det i lugn och ro. Det ifyllda frågeformuläret skickades tillbaka via e-post. Det skickades även ut ett massmail från forumets administration till samtliga medlemmar på forumet med förfrågan om deltagande i studien. Deltagarna försäkrades att alla svar skulle behandlas anonymt och konfidentiellt samt att inga slutsatser skulle dras utifrån enskilda svar. Anonymiteten kunde genom forumets administration garanteras ytterligare genom att ett helt neutralt och anonymt e-postkonto ställdes till förfogande genom forumet där forumets medlemmar kunde besvara enkäten utan att uppge sin privata e-postadress om man så önskade. Enkätinsamlingen pågick under 3 veckor.

Databearbetning

När sammanställningen av data påbörjades vändes skalan för fråga 9:1, 9:4, 9:5, 10:1, 10:4, 10:5, 14, 16, 19, 21 och 23 för att alla skalor skulle bli enhetliga och gå åt samma håll. Index sammanfattade frågorna för intention (egen) fråga 3 - 5, intention (för barnets bästa) fråga 6 - 8, intention (alla) fråga 3 - 8, attityd (egen) fråga 9:1 - 9:5, attityd (för barnets bästa) 10:1 - 10:5, attityd (alla) fråga 9:1 - 10:5 och upplevd kontroll fråga 14 - 16. Cronbachs alpha användes för att uppskatta reliabiliteten för alla index. Index för subjektiv norm fick för lågt alpha för att godtas, fråga 11, 12 och 13 är därför testade separat. Korrelationer beräknades

för att hitta signifikanta samband mellan modellvariabler och övriga frågor i frågeformuläret. Regressionsanalyser och korrelationsanalyser genomfördes för att se hur och i vilken grad modellvariablerna påverkade varandra.

Resultat

Medelvärde för den tid deltagarna i studien umgås med sina barn varje månad var 146 timmar med standardavvikelsen 129. Nitton procent av föräldrarna i studien hade barnen 360 timmar/månad, dvs. lika mycket som den andra föräldern, alltså växelvis boende.

Index skapades för att pröva modellen. Ett index är en sammanfattning där man slår ihop resultaten från flera frågor som är jämförbara och som mäter samma sak. Reliabiliteten och homogeniteten för index mäts med Cronbachs alpha. Cronbachs alpha visade att alla index var reliabla och homogena utom det för subjektiv norm som fick för lågt alpha för att godtas som index.

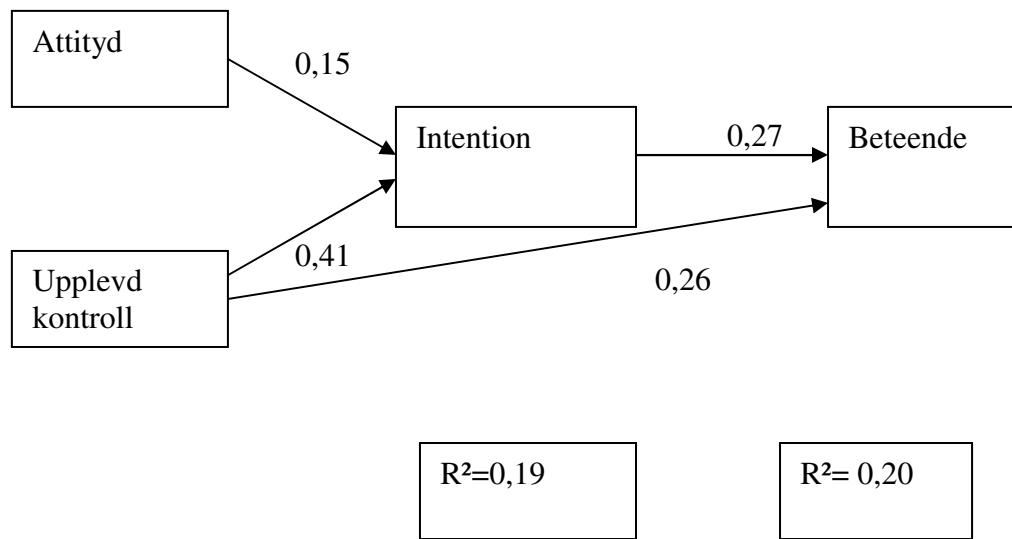
Den egna intentionen mättes genom index för fråga 3, 4 och 5 som handlade om försöksdeltagarens avsikt att genomföra regelbundet umgänge med barnet under det kommande året (Cronbachs alpha = 0.672). Intentionen gällande barnets bästa mättes genom index för fråga 6, 7 och 8 som handlade om försöksdeltagarens avsikt att se till barnets behov av regelbundet umgänge under det kommande året (Cronbachs alpha = 0.737). Den totala intentionen mättes genom index för fråga 3 – 8 som alla handlade om avsikten att genomföra regelbundet umgänge med barnet samt avsikten att se till barnets behov av regelbundet umgänge under det kommande året (Cronbachs alpha = 0.741).

Försöksdeltagarens attityd mättes genom index för fråga 9:1 – 9:5 som handlade om försöksdeltagarens inställning till umgänget för sin egen skull (Cronbachs alpha = 0.813). Försöksdeltagarens attityd till barnets bästa mättes genom index för fråga 10:1 – 10:5 som handlade om försöksdeltagarens inställning till umgänget för barnets skull (Cronbachs alpha = 0.868). Den totala attityden mättes genom index för fråga 9:1 – 10:5 som alla handlade om försöksdeltagarens attityd till regelbundet umgänge, både för sin egen skull och för barnets skull (Cronbachs alpha = 0.9)

Den subjektiva normen mättes genom index för fråga 11, 12 och 13. Frågorna handlade om hur försöksdeltagarna upplevde vad människor i deras närhet tyckte, och hur mycket man brydde sig om deras åsikter. Frågorna visade sig dock vara för olika för att kunna användas som index (Cronbachs alpha = 0.296). Frågorna som handlade om den subjektiva normen testades istället separat för att testa modellen.

Den upplevda kontrollen mättes genom index för fråga 14, 15 och 16 som handlade om hur mycket kontroll försöksdeltagarna upplevde att de hade vad gällde om umgänget fungerade bra för barnet eller inte (Cronbachs alpha = 0.773)

Figur 1 visar sambanden i modellen där tiden man umgås beror på intention ($r = 0.379$, $p < 0.023$) och upplevd kontroll ($r = 0.373$, $p < 0.025$). Intentionen förklaras av upplevd kontroll ($r = 0.405$, $p < 0.014$) och dom förväntningar man upplever från omgivningen ($r = 0.466$, $p < 0.004$). Attityden hade endast liten betydelse i modellen ($r = 0.134$, $p < 0.437$).

Figur 1. Sambanden mellan modellvariablerna där intention beror på upplevd kontroll och, i liten grad, attityd. Beteendet beror på intention och upplevd kontroll. De variabler som påverkar intentionen förklarar 19 % av den totala variansen i modellen och de variabler som påverkar beteendet förklarar 20 % av den totala variansen i modellen.

Tabell 1 visar hur indexvariablerna korrelerar med varandra där endast intention korrelerar signifikant med den upplevda kontrollen. Tabell 1 visar även medelvärden och standardavvikelse för indexvariablerna.

Tabell 1. Visar korrelationer och signifikansnivåer för indexvariablerna samt medelvärden och standardavvikelser.

	M (S)	Attityd	Upplevd kontroll	Intention
Attityd	63.19 (7.25)		-0.044 (n.s)	0.134 (n.s)
Upplevd kontroll	16.31 (4.75)			0.405 (0.05)
Intention	39.17 (2.79)			

När det gäller vid vilken ålder man som förälder ansåg att man bör ta hänsyn till barnets vilja i samband med boende och umgänge blev medelvärdet 8.6 år med standardavvikelse 3.3. Femtiosex procent ansåg att man kan ta sådan hänsyn när barnet är 7 år eller yngre.

Att det är väldigt betydelsefullt för barnet att umgänget med den andra föräldern fungerade för barnets bästa ansåg 83 % av försöksdeltagarna. Denna inställning har samband med attityden ($r=0.57$, $p<0.001$).

Sextioen procent av försöksdeltagarna ansåg det väldigt betydelsefullt för barnet att ha umgänge med mor- och farföräldrar.

Att umgänge bör förekomma för barnens bästa även om våld förekommit mellan föräldrarna i hemmet ansåg 42 % av försöksdeltagarna. Inställning har samband med den svarande förälderns upplevda kontroll ($r=0.41$, $p<0.012$).

En tredjedel (31 %) av försöksdeltagarna instämde helt att umgänget försvåras av den andra föräldern. Resultatet visar dock inget samband mellan upplevt försvårande av umgänge och den tid man umgicks med sina barn.

Försöksdeltagarna tyckte till 14 % det var helt rätt att genomföra umgänge även om barnet inte vill åka till den andra föräldern.

Även på frågan om att ersätta fysiskt umgänge med annan kontakt t. ex. brev, telefon eller mail om barnet så önskar tyckte 14 % av försöksdeltagarna att det är helt rätt. Försöksdeltagarnas inställning hade samband med den upplevda kontrollen ($r=0.39$, $p<0.017$).

Tjugotvå procent av försöksdeltagarna tyckte att barnets bästa ska vara avgörande i frågor om boende och umgänge medan 25 % tyckte att rättvisa mellan föräldrarna ska vara avgörande och 53 % tyckte att båda delarna var lika viktiga.

Diskussion

Syftet med undersökningen är försöka ta reda på vilka faktorer som påverkar hur mycket tid man som förälder umgås med sina barn efter en separation eller skilsmässa eftersom många barn i den situationen förlorar kontakten med den ena föräldern. Det är faktorer som måste kartläggas för att kunna hitta lösningar för att så många barn som möjligt kan ha en väl fungerande relation till båda sina föräldrar.

Risken med att ha umgängesföräldrar som målgrupp för en undersökning är att man lätt kan få missvisande resultat eftersom många konflikter påverkar föräldrarnas erfarenheter. Resultaten är inte helt generaliserbara eftersom relativt få deltagare ställde upp i studien. Det låga deltagandet kan ha sin förklaring i att ämnet ofta är känsligt och konfliktfyllt.

Resultaten visar att tiden man som förälder umgås med sina barn beror på intention och upplevd kontroll. Intentionen förklaras av upplevd kontroll och dom förväntningar man upplever från omgivningen. Attityden hade endast liten betydelse i modellen, attityden påverkar alltså inte tiden man umgås med sina barn. Det resultatet kan ha sin förklaring i den allmänna attityden att umgänge är bra för barn och föräldrar.

För att komma åt problemet kring umgänge skulle det alltså kunna vara en lösning att ge båda föräldrarna samma delaktighet i barnets liv från början för att öka den upplevda kontrollen som tycks vara en faktor som påverkar såväl intentionen som den tid man umgås med sina barn. Ett större stöd från omgivningen och samhället skulle bidra till både ökad intention och ökad upplevd kontroll hos föräldrarna vilket i sin tur gynnar barnens rätt till umgänge med båda sina föräldrar. Trots det bör man inte tvinga fram ett samarbete mellan föräldrarna genom gemensam vårdnad om den ena föräldern motsäger sig det. En förälders motstånd ska tas på största allvar då det ofta ligger tidigare negativa erfarenheter bakom som behöver utredas och bedömas (Socialstyrelsen, 2006). I de relationer våld förekommit mellan föräldrarna vore det väldigt olyckligt om man skulle tvingas ha gemensam vårdnad om barnen då den misshandlade föräldern hamnar i en beroendesituation gentemot den andra föräldern. Studier har visat att misshandlande män ofta använder barnet för att kunna manipulera, kontrollera och skada kvinnan, även efter en separation. (Beeble, Bybee & Sullivan, 2007) Ett allmänt påstående som ofta används i dessa sammanhang är att umgänget gör barnet förvirrat och att barnet behöver mer tid på sig att vänja sig vid den nya familjekonstellationen, och att man därför bör vänta med umgänget. Budskapet till barnet blir här att den andra föräldern inte är en betydelsefull familjemedlem utan bara en bekant som barnet tvingas umgås med (Bone & Walsh, 1999).

Föräldrarna i föreliggande studie hade umgänge med sina barn i genomsnitt 146 timmar varje månad, vilket motsvarar ungefär två veckoslut (torsdag - söndag) per månad. 19 % av föräldrarna hade barnen växelvis boende hos sig. Det är jämförbart med hur det ser ut totalt i Sverige där ca 20 % av alla barn till separerade föräldrar bor växelvis hos båda föräldrarna (SCB 2005). Enligt Gustavsson (1999) leder detta till att barnet får betala ett högt pris för att få behålla relationen till sina båda föräldrar eftersom det slits mellan två hem och två olika liv.

56 % av föräldrarna i undersökningen ansåg att man bör ta hänsyn till barnets vilja gällande boende och umgänge vid 7 års ålder eller yngre. Lagen ger idag ingen generell åldersgräns utan man tar hänsyn till barnets mognad och förstånd (Socialstyrelsen, 2006).

Många av föräldrarna, 83 %, ansåg att det var väldigt betydelsefullt för barnet att ha ett fungerande umgänge med den andra föräldern vilket tyder på att de flesta inser vikten av att en god och nära relation med den andra föräldern är för barnets bästa.

Däremot var det endast 61 % av föräldrarna som ansåg det väldigt betydelsefullt för barnet att ha umgänge med mor- och farföräldrar. I nya lagen om vårdnad och umgänge framhålls vikten av barnets umgänge och relation med mor - och farföräldrar samt umgänge och relation till andra som står barnet nära (Socialstyrelsen, 2006)

42 % av föräldrarna ansåg det bäst för barnet att ha umgänge även om våld förekommit mellan föräldrarna i hemmet. Lagen idag säger att en förälder som utsatt en familjemedlem för hot, trakasserier, våld och övergrepp i princip inte bör få del i vårdnaden om barnet. Umgänge beslutas utifrån barnets bästa samt risken för att den förälder som utfört brottet ska återfalla i beteendet och åter utsätta barnet eller annan familjemedlem för brott. (Socialstyrelsen, 2006)

De föräldrar som i undersökningen uppgav att de upplevde att den andra föräldern försvårade umgänge uppgick till 31 %. Resultatet visade dock inga signifikanta samband mellan upplevt försvårande av umgänge och den tid man umgicks med sina barn. Kan det vara så att man upplever att umgänget försvåras av den andra föräldern p. g. a kommunikationssvårigheter och samarbetsproblem kring barnet eller är det verkligen så att den andra föräldern avsiktligt försvårar umgänget?

Endast 14 % av föräldrarna i undersökningen ansåg att det var helt rätt att genomföra umgänge även om barnet inte vill åka till den andra föräldern. Här är det nog av största vikt att försöka ta reda på varför barnet inte vill åka, kanske är det inte en reaktion mot umgängesföräldern utan en reaktion på separationen från den förälder barnet bor tillsammans med. Den separationsångest som ibland drabbar barn t. ex. vid överlämnande före/efter umgänge är en stark rädsla för att bli övergiven och lämnad ensam. Barn har starkt behov av trygghet och kontinuitet, och blir lätt oroligt när framtiden känns oviss. Barnet kanske skulle må bättre av att träffa umgängesföräldern lite oftare men under kortare tidsintervaller. Vissa barn drabbas av dåligt samvete, att det överger den förälder det bor tillsammans med för att åka till umgängesföräldern, ibland under påverkan av PAS (Bone & Walsh, 1999).

Ett nytt sätt att genomföra umgänge enligt nya lagen är att ersätta fysiskt umgänge med annan kontakt t.ex. telefon, mail eller brev. Efter att exempelvis haft ett dåligt fungerande umgänge under längre tid kan detta sätt ses som en möjlighet att återuppbygga en relation med barnet (Socialstyrelsen, 2006). Av de tillfrågade föräldrarna tyckte 14 % att det var helt rätt att ersätta fysiskt umgänge med annan form av kontakt.

Det finns väldigt få svenska undersökningar om hur barn mår vid umgänge och växelvis boende. Det mesta av forskningen är inte anpassat till svenska förhållanden vilket gör att det är svårt att dra tillförlitliga slutsatser kring problemet. Det vore därför önskvärt att forskningen tar fart på detta viktiga men eftersatta problemområde som drabbar så många barn varje år.

Något mer som är önskvärt vore om det går att korta ner tiden vid tvister så det inte tar upp till 2 år innan ett beslut kan fattas. Den tiden är en stor del av uppväxten och kan ses som en förlorad barndom då barnet inte bara fått vara barn utan drabbats av slitningar mellan föräldrarna. Dessutom vore det befogat att undersöka underlaget för införande av lag som ger alla föräldrar skyldighet att ha umgänge med sina barn, allt för att skydda barnet från den

förvirring och otrygghet som drabbar barn vars umgängesförälder backar ur från barnens liv eller bara håller en sporadisk kontakt. Då tror jag barnen skulle må bättre eftersom man vet att kontinuitet och tät kontakt skapar trygghet hos barnen. Lagen idag är väldigt konstig där barnet i princip tvingas umgås med umgängesföräldern mot sin vilja om det anses vara för barnets bästa, men en frånvarande förälder har ingen som helst skyldighet att ha umgänge med barnet även om det ses som barnets bästa.

Definitionen ”barnets bästa” är flytande och det finns inget generellt svar utan barnets bästa skall alltid bedömas utifrån varje enskilt barns situation (BO 2005). Otydligheten leder till svårigheter vid bedömningen både vid domar och vid rådgivning för familjer i tvist. Det vore önskvärt att definiera begreppet ytterligare så alla arbetar utifrån samma norm, nu är det mer personlig tolkning som avgör hur begreppet används.

Frågor gällande boende och umgänge skall uteslutande beslutas utifrån en bedömning om barnets bästa (Sveriges lagar, FB, 2006). Resultatet av föreliggande undersökning visar att endast 22 % av de tillfrågade föräldrarna anser att barnets bästa skall vara avgörande för beslut om boende och umgänge. 25 % tyckte att rättvisa mellan föräldrarna ska vara avgörande och 53 % tyckte att båda delarna var lika viktiga. De siffrorna indikerar att föräldrarna kanske inte alltid är de bästa beslutsfattarna för barnets bästa eftersom man tappar fokus på barnets bästa och styrs av att vilja ha rättvisa mellan föräldrarna.

Referenslista

- Ajzen, Icek. (1991). *The theory of planned behaviour*, Organizational behaviour and human decision processes 50, 179-211
- Barnombudsmannen. (2005). *Barnets bästa*
- Baum, Nehami. (2003). *Divorce process variables and the co-parental relationship and the parental role fulfillment of divorce parents* Fam.Proc 42: 117-131
- Bone J. Michael och Walsh R Michael. (1999). *Parental Alienation Syndrome: How to Detect It and What to Do About It*. The Florida Bar Journal VOL. 73 Nr 3 Mars, Sid. 44-48
- Broberg Mari och Hakovirta Mia. (2005). *Contact between Children and Non-Resident Parent in Lone Parent Families and Stepfamilies* Janus 13, 2, 137-153
- Beeble, Marisa L.; Bybee, Deborah; Sullivan, Cris M. (2007). *Abusive Men's Use of Children to Control Their Partners and Ex-Partners* European Psychologist. Vol 12(1) 54-61
- Gustavsson, T. (1999). *Barn- och ungdomspsykiatriska synpunkter på vårdnad, boende och umgänge* Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, Ds 1999:57, bilaga 1
- Hawthorne Bruce. (2000). *Split custody as a viable post-divorce option* Journal of divorce and remarriage, 33, 3-4, 1-19
- Statistiska Centralbyrån. (2005). *Barn- och familjestatistik*
- Socialstyrelsen. (2004). *Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans*
- Socialstyrelsen. (1999). *Att skiljas när man har barn*
- Socialstyrelsen. (2005). *Familjerätt*
- Socialstyrelsen. (1998). *Gemensam vårdnad – vad innebär det?*
- Socialstyrelsen. (2006). *Nya vårdnadsregler*, prop. 2005/06: 99
- Statens Offentliga Utredningar. (2005:43). *Vårdnad – boende - umgänge Barnets bästa, föräldrars ansvar*
- Sveriges lagar. (2006). *Föräldrabalken* (6 kap. 2a §)
- Sveriges lagar. (2006). *Föräldrabalken* (6 kap. 15 §)
- Sveriges lagar. (2006). *Socialtjänstlagen* (2 kap. 2 § , 5 kap. 1 § 3 §)
- Sveriges lagar. (2006). *Socialtjänstlagen* (12 a §)
- Tornstam, L. (1996). *Separationsbarns boende*, Nordisk Sosialt Arbeid, 3/1996
- Weiss Robert S. (1998). *Coping with loss, separation and other problems that threaten relationships* BMJ 316:1011-3

Bilaga 1

Hej!

Jag är en blivande beteendevetare som läser på Högskolan Dalarna. Just nu håller jag på att göra en undersökning som ska ligga till grund för min D-uppsats i psykologi.

Studiens avsikt är försöka ta reda på vilka faktorer som påverkar hur mycket tid man som förälder umgås med sina barn efter en separation eller skilsmässa eftersom många barn i den situationen förlorar kontakten med den ena föräldern. Dom faktorerna måste kartläggas för att kunna hitta lösningar så att så många barn som möjligt kan ha en väl fungerande relation till båda sina föräldrar.

Deltagandet i undersökningen är helt frivilligt och alla enkätsvar behandlas konfidentiellt. Slutsatser kommer inte dras utifrån enskilda svar utan endast utifrån en sammanställning av svaren från samtliga tillfrågade.

Tack på förhand!

/ Carina Herbertsson

Samtliga frågor nedan gäller Dig i Din roll som umgängesförälder.

1. Hur mycket tid umgås Du med Ditt/Dina barn under en månad?
..... *timmar*

2. Hur ofta under det senaste året har Du haft regelbundet umgänge med Ditt/Dina barn?

- Dagligen
- Varje vecka
- Varannan vecka
- En gång i månaden
- Varannan månad
- Några gånger om året
- Inte alls

3. Jag kommer att umgås regelbundet med mitt/mina barn under det kommande året.

Troligt :__:__:__:__:__:__:__:__:__: **Inte troligt**

4. Jag ska försöka umgås regelbundet med mitt/mina barn under det kommande året.

Helt sant :__:__:__:__:__:__:__:__:__: **Helt osant**

5. Jag planerar att umgås regelbundet med mitt/mina barn under det kommande året.

Håller med :__:__:__:__:__:__:__:__:__: **Håller inte
alls med**

6. Jag kommer att se till mitt/mina barns behov av regelbundet umgänge under det kommande året.

Troligt :__:__:__:__:__:__:__:__:__: **Inte troligt**

7. Jag ska försöka se till mitt/mina barns behov av regelbundet umgänge under det kommande året.

Helt sant :__:__:__:__:__:__:__:__:__: **Helt osant**

15. Om jag vill så kan jag ha ett regelbundet umgänge med mitt/mina barn under det kommande året.

Sant :__:__:__:__:__:__:__:__:__: Osant

16. Hur mycket kontroll upplever Du att Du har över att umgänget med Ditt/Dina barn fungerar?

Ingen Full
kontroll :__:__:__:__:__:__:__:__:__: kontroll

17. Det är huvudsakligen upp till mig själv att ett regelbundet umgänge med mitt/mina barn fungerar.

Håller med :__:__:__:__:__:__:__:__:__: Håller inte
alls med

18. Ett regelbundet umgänge med mitt/mina barn under det kommande året skulle förbättra min relation till barnet/barnen.

Högst Högst
sannolikt :__:__:__:__:__:__:__:__:__: osannolikt

19. En förbättrad relation till barnet/barnen skulle vara

väldigt väldigt
dåligt :__:__:__:__:__:__:__:__:__: bra

20. Min familj tycker att jag

bör :__:__:__:__:__:__:__:__:__: inte bör

ha ett regelbundet umgänge med mitt/mina barn under det kommande året.

21. Hur mycket bryr Du Dig om Din familjs åsikter när det gäller umgänget med Ditt/Dina barn?

Inte alls :__:__:__:__:__:__:__:__:__: Väldigt
mycket

22. Jag förväntar mig att ett regelbundet umgänge med mitt/mina barn under det kommande året kommer att kräva mycket tid.

Håller helt
med :__:__:__:__:__:__:__:__:__:
Håller inte
alls med

23. Den tid ett regelbundet umgänge med mitt/mina barn kräver under det kommande året gör det

mycket
svårare :__:__:__:__:__:__:__:__:__:
mycket
enklare

för mig att genomföra ett regelbundet umgänge.

24. Hur gammalt tycker Du att barnet ska vara för att man ska ta hänsyn till vad det själv önskar med umgänge och boende?

25. För barnets bästa. Hur betydelsefullt tycker Du det är med ett fungerande umgänge med den andra föräldern?

Väldigt
betydelsefullt :__:__:__:__:__:__:__:__:__:
Inte alls
betydelsefullt

26. För barnets bästa. Hur betydelsefullt tycker Du det är med ett fungerande umgänge med far/morföräldrar?

Väldigt
betydelsefullt :__:__:__:__:__:__:__:__:__:
Inte alls
betydelsefullt

27. Tycker Du att umgänge med båda föräldrarna är för barnets bästa, även om våld förekommit mellan föräldrarna i hemmet?

Instämmer
helt :__:__:__:__:__:__:__:__:__:
Instämmer
inte alls

28. Upplever Du att umgänget försvåras av den andra föräldern?

Instämmer helt :__:__:__:__:__:__:__:
Instämmer inte alls

29. Om barnet inte vill åka till umgängesföräldern för umgänge, är det då rätt att ändå genomföra umgänget?

Helt rätt :__:__:__:__:__:__:__:
Helt fel

30. Tycker Du det är rätt att ersätta fysiskt umgänge med brev/telefon/mailkontakt om barnet så önskar?

Helt rätt :__:__:__:__:__:__:__:
Helt fel

31. Är det barnets bästa eller rättvisa mellan föräldrarna som ska få styra när det gäller umgänge?

Barnets bästa **Rättvisa mellan föräldrarna** **Båda delarna**

Kön: _____

Ålder: _____

Familjesituation (ensamstående, sambo, gift, bonusbarn etc.):

Antal umgängesbarn:

Antal andra egna barn:

Barnets/barnens ålder:

Hur mycket skulle Du vilja träffa Ditt/Dina barn?

Om Du tycker Du har för lite umgängestid med Ditt/Dina barn, vad anser Du vara huvudorsak till det?

Övriga kommentarer:

Svaret skickas till; svar3@hotmail.com

Tack för Din medverkan!

**Carina Herbertsson
Högskolan Dalarna**